

Ольга Баніт,
старший науковий співробітник відділу
андрагогіки ІПООД НАПН України,
м. Київ

Едукаторський курс для вчителів з України

Навчання протягом усього життя – девіз сьогодення

Навчання дорослих є актуальною проблемою сьогодення як в Україні, так і за рубежом. Сучасний світ так стрімко змінюється, що кожна людина, в якому б віці вона не була, мусить постійно вчитися чогось нового, оволодівати новими вміннями, набувати нових навичок, підвищувати свою кваліфікацію. Особливо важливо це для вчителів, оскільки вони покликані готувати учнів, орієнтуючись на технології навіть не сьогоднішнього, а завтрашнього дня. Крім того, вчителі мають вчитись один у одного, переймаючи передовий досвід, та вміти вчити інших.

Можливості для навчання завжди є

В умовах міжнародної культурно-освітньої інтеграції реалізовується чимало проектів для підвищення кваліфікації вчителів. Один із них, «Курс едукаторський для вчителів польської мови з України», проходив з 18 червня по 11 липня в Варшаві під егідою Міністерства національної освіти Польщі та фонду «Свобода та демократія» (Fundacja Wolność i Demokracja) (Фото 1: перша зліва – Лілія Любоневіч (координатор проектів), другий зліва – Андрій Пері (організатор проекту), перший справа – Роберт Чижевський (секретар)).

Метою курсу було визначено ознайомлення групи українських учителів із сучасними теоріями й знаннями про специфіку навчання дорослих і підготовку їх до використання цих знань на практиці.

Для навчання були запрошені вчителі польської мови загальноосвітніх та суботньо-недільних шкіл, викладачі вищих навчальних закладів, студенти, які здобувають другу вищу освіту (польська мова та література), очільники польських товариств з різних міст України (Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Одеси, Херсона, Києва, Львова, Хмельницького, Житомира, Вінниці, Луцька, Чернівців, Ужгорода та ін.) (Фото 2 – група вчителів з України (30 осіб) разом із тренерами та представниками фонду «Свобода та демократія»).

Навчився сам – навчи іншого

Проект реалізовувався під керівництвом групи професійних тренерів, серед яких Андрій Пері (педагог з багаторічним досвідом навчання дорослих, працював у Міністерстві національної освіти, в Центральному інституті підвищення кваліфікації вчителів, коуч, тренер програми ASET (Accreditation Syndicate for Education and Training), експерт багатьох програм, організованих у рамках системи фондів ЄС, співавтор доповіді «Якість освіти в Україні 2015») (Фото 3), Сесілія Мірела Наврот (педагог, експерт, викладач; має сертифікат ASET, тренер дорослих, автор програм розвитку освітніх установ, директор дитячого садка в Глівіце) (Фото 4), Софія Домарацька-Гроховальська (соціальний психолог, тренер і коуч, спеціалізується на питаннях роботи з дорослими в психології змін/мотивації та особистісного розвитку; автор і співавтор численних наукових публікацій і досліджень з проблем навчання дорослих; серед її клієнтів – співробітники системи освіти (директори, вчителі, фахівці, адміністративний персонал), співробітники міністерства закордонних справ, охорони здоров'я (лікарі, чиновники), робітники та середня ланка управління комерційних фірм) (Фото 5), Марта Волосевич (викладач англійської та французької мов, перекладач, тренер і експерт у галузі мовної освіти, працює в Центрі передового досвіду і неперервного навчання «Партнер») (Фото 6).

На фото: Андрій Пері;

Сесілія Мірела Наврот;

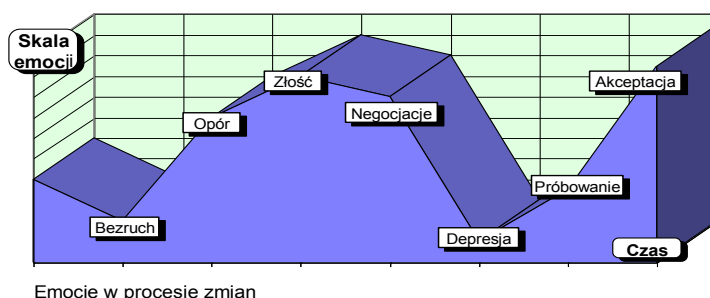
Софія Домарацька-Гроховальська;

Марта Волосевич

Здатність дорослих змінюватися

Програма курсу була насичена і цікава. Вона охоплювала 6 модулів. Модуль 1 присвячений ознайомленню з категорією дорослих учнів. Цікавим було обговорення специфіки навчання дорослих, психічних і фізіологічних особливостей дорослих учнів, мотивів їхнього навчання, сучасних теорій навчання, стилів викладання. Учасникам було запропоновано тест на визначення свого стилю викладання. Найголовнішою умовою успішного навчання є готовність до змін. Зміни постійно відбуваються в природі, в суспільстві, в житті кожної людини. Це нелегкий процес, оскільки він змушує людину відходити від звичних способів діяльності й шукати нові. Людина почувається на перших порах некомпетентною, їй некомфортно, її переслідує страх зробити помилку і бути висміяною. А. Пері ілюструє на графіку емоційний фон сприйняття змін.

Одним із головних принципів навчання дорослих є створення таких умов, де б кожен розумів, що помилки – це сходинки до успіху, і чим більше їх буде зроблено, тим більшого успіху досягнеш. Відчуття безпеки і впевненості завдяки підтримці тренерів допомогли учасникам подолати бар'єри страху і успішно просуватися далі.

Психологія людських взаємовідносин

Модуль 2 називався «Ефективний едукатор (педагог, який працює з дорослими) чи психологічні навички в роботі едукатора». Під керівництвом Софії Домарадської-Гроховальської учасники оволодівали психологічними навичками, пов'язаними з розвитком майстерності міжособистісних комунікацій, налагодженням контактів з іншими людьми, зворотнього зв'язку, вирішення конфліктів, створення професійної презентації; формували здатність розпізнавати симптоми і причини стресу, розробляли методи боротьби зі стресом, виробляли впевненість у собі, вчилися ставити цілі та планувати власний розвиток. У процесі інтерактивного спілкування в парах і групах проводилася підготовка учасників до ефективного використання консультацій та порад. Софія Домарадська доповнила і розширила отримані в першому модулі знання про ставлення дорослих до змін, запропонувавши 8 кроків до їх упровадження.

Навчання відбувалося за допомогою інтерактивних форм: робота в парах, в групах. Учасники мали змогу познайомитися і пізнати один одного за допомогою різних вправ-криголамів: «Подолання морозива», «Інтеграція», «Весело», представлення себе і один одного (Фото 7; Фото 8).

Зазвичай, на початку роботи, під час знайомства, кожен учасник заклопотаний тим, щоб правильно зрозуміти і виконати вправу, тому не завжди зорієнтований на інших з метою їх запам'ятовування. Тренери врахували такий стан речей і підібрали комплекс вправ, які виводять людину з цього стану. Учасник називає своє ім'я і додає ім'я людини, яка вже представилася: «Я Ірина, а ось сидить Богдана». Кожен учасник перераховує імена всіх попередніх, які представлялися, і додає своє ім'я. Цікавою була вправа на представлення один одного. Виявилось, що колегу презентувати набагато легше і цікавіше, ніж себе. Після такого представлення кожен учасник по черзі називає певні риси, за якими інші повинні відгадати, про кого йде мова.

Пізнання один одного відбувалося не лише на початку роботи, а й в усі подальші дні. Наприклад, під час розминки проводилася наступна вправа. Учасники сидять у колі. Стільців на один менше, ніж учасників, тому хтось завжди виявляється всередині. Розпочинає тренер, який каже: «Поміняйтеся місцями ті, хто, як і я, має дома собаку», «хто, як і я, має блакитні очі», «хто, як і я, має дві дочки» тощо. У процесі руху тренер займає чиєсь місце, а той учасник виходить на середину і продовжує гру.

Доречним було зауваження тренера, що учасники не «діляться» на групи, а «об'єднуються» в групи. Це об'єднання відбувалося за допомогою різних вправ: прямий і зворотний відлік, малювання, рими, кольорові стікери з нумерацією (подвійне об'єднання: перший раз за кольором стікера

Розроблені в групах проекти виносилися на обговорення, доповнювалися, вдосконалювалися. На завершальному етапі роботи команда оцінювала кожен проект за допомогою експертної анкети і визначала, який з проектів переміг у конкурсі. Це дало змогу кожному учаснику побувати як у ролі розробника проекту, так і в ролі експерта й журі конкурсу. Після завершення модулю кожній команді була дана можливість доопрацювати свій проект і довести його до найвищого рівня досконалості.

Таким чином, у результаті активної й плідної роботи обох команд під керівництвом тренера Роберта Осецькі було створено 8 реальних проектів, які кожен із учасників може реалізувати, адаптувавши їх до місцевих умов. Серед цих проектів були розроблені екскурсії та подорожі, конференції та шкільні міроприємства, виїзні навчання груп учителів та навчання пенсіонерів комп'ютерної грамотності (E-emergyt) (Фото 9)

Грамотність на щодень

Модуль 4 з удосконалення польської мови вела Марта Волосевич. Актуальною проблемою кожної мови є правильність і доречність вживання того чи іншого стилю. Марта, як філолог, передусім звернула увагу присутніх на культуру мови та мовлення, продемонструвала таблицю слів і словосполучень, які неправильно вживають інколи й самі носії мови, наголосила на правильних варіантах. Далі тренер організувала роботу

модулю так, щоб учасники на практиці могли засвоїти особливості офіційно-ділового стилю польської мови. Обєднавшись у групи, команда працювала над підготовкою резюме та мотиваційного листа, в парах готували офіційні листи й e-mail, оформляли оголошення, запрошення й вітання, писали заяви, звіти, прохання, пояснення, тощо. Поміж тим випробовували свою пам'ять, порівнюючи ефективність механічного і образного запам'ятовування ряду слів, та виконували різні вправи на релакс під проводом веселої запальної Марти (Фото 10).

Робота в групі – для роботи з групою

Модуль 5 був зорієнтований на питаннях роботи з групою: група та її розвиток, ролі в групі, конфлікти та шляхи їх вирішення, етапи розвитку команди. Професійний тренер Сесілія Мірела Наврот ознайомила учасників з базовими знаннями про роль групи, її функції, динаміку розвитку. Далі всі разом за допомогою анкет, тестів та практичних вправ проводили діагностику потреби особистості та групи, аналізували групові процеси та визначали їх етапи, розробляли здатність конструктивно реагувати на конфлікти, які виникають у групі, ефективно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях, змінюючи свою поведінку в залежності від того, як складаються обставини. Метою цього модулю було підготувати учасників до роботи з групою дорослих, виробити в них уміння використовувати групову динаміку в навчально-виховній роботі для

планування та виконання професійних завдань.

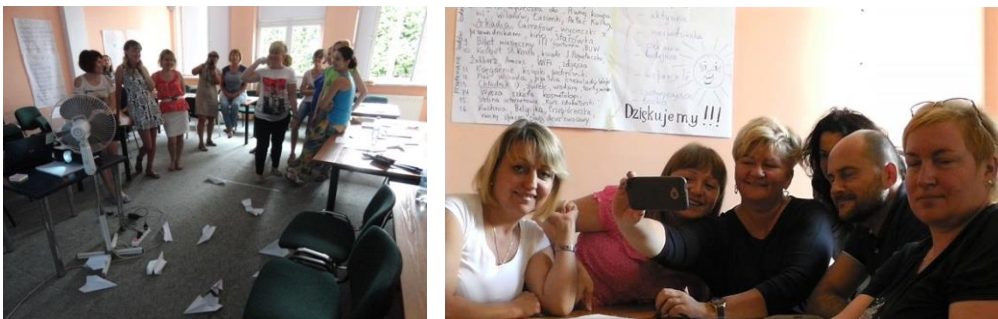
Група формується поступово, проходить свій життєвий цикл і перетворюється у команду. Перший етап – це формування команди. Він має настрій медового місяця, характеризується перебільшеною ввічливістю, ентузіазмом, зацікавленим ставленням учасників один до одного, проявом невеликих досягнень. На другому етапі команда перебуває в стані фазового розвитку, який називається дозріванням. Він орієнтований на поділ ролей. Учасники починають проявляти себе. В процесі налагодження командної співпраці можуть відбуватися різноманітні непорозуміння, гарячі дискусії й дебати, навіть конфлікти. На цьому етапі випробовуються різні методи співпраці, з'являються перші командні досягнення. Третій етап – нормалізація команди. Він характеризується взаємною довірою, робочою атмосферою, концентрацією уваги на обговоренні завдань і досягненні цілей. Четвертий, останній етап, називається завершенням циклу. Команда зосереджена на підведенні підсумків, осмисленні досягнутого, обговоренні подальшої співпраці, плануванні нових заходів. Учасники, які за цей час здружилися і поріднилися, розуміють, що доводиться розставатися. З почуттям задоволення від спільної роботи і водночас почуттям суму проходить прощальне святкування і від'їзд.

Цей модуль реалізовувався на завершальній стадії курсу, тому учасники мали змогу побачити весь процес на власному прикладі. Запрошених 30 осіб з першого ж дня було розподілено на 2 команди по 15 осіб. Під час реалізації модулю учасники, об'єднуючись у різні групи, проводили рятункову компанію людей, яких віднесло на крижині, організовували подорожі в Сибір, на тропічні острови, в Центральну Америку (штат Майя), і навіть розігрували судовий процес. Нестандартною виявилася вправа «Подорож до Парижу», де кожній групі було роздано часткову інформацію і для того, щоб виконати завдання,

підгрупи мали об'єднатися в одну команду. Крім того, в перервах між завданнями тренери пропонували різні цікаві рухові та інтелектуальні вправи для перевірки рівня згуртованості та злагоджених дій команди, наприклад, на швидкість скласти карти в заданому порядку, помінятися місцями за допомогою однієї порожньої клітинки, скласти вежу зі стільців.

Жваво і весело пройшла вправа на асоціативні порівняння. Кожному учаснику було запропоновано обрати з групи трьох людей і записати про них «Якби та людина була транспортом – то яким саме (будівлею, то якою? блюдом, то яким?)». Для кожного виявилось цікаво побачити себе очима інших.

Створена Мірелою легка і невимушена атмосфера, увага та піклування про кожного учасника, благоприємне середовище для навчання на цих заняттях сприяли відкритому спілкуванню, обміну досвідом, удосконаленню мови (Фото 11).

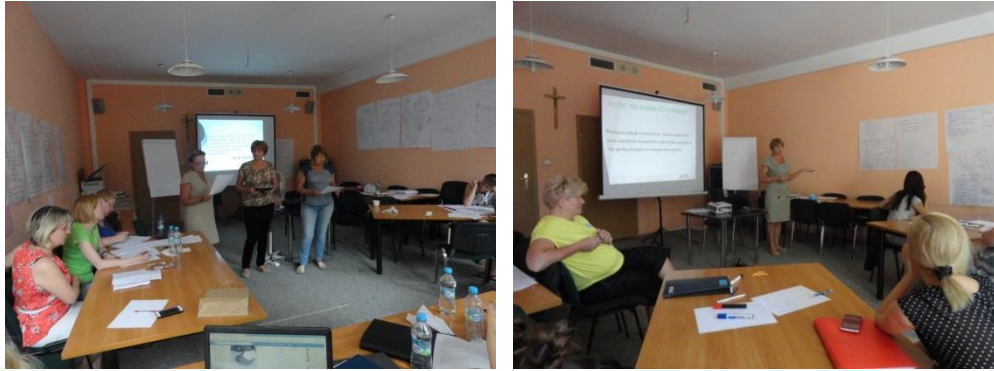

Радували учасників щоденні сюрпризи: в самий розпал жари безпосередньо на занятті несподіваний і приємний сюрприз організував Андрій Пері, пригостивши всіх смачним морозивом (Фото 12; Фото 13).

У процесі роботи учасники мали можливість побувати в різних ролях. Анкетування, запропоноване тренером, остаточно підтвердило роль кожного. В команді виявились дипломати, здатні коректно зняти напруження, художники – натури творчі й оригінальні, мудреці, в діяльності яких прослідковується логіка, послідовність і знання справи, репортери, які ніколи не втомлюються і завжди першим повідомляють про хід виконання завдання, радники, які забезпечують комфорт, готові в будь-який час прийти на допомогу іншим, містики, які переносять присутніх в інший вимір, додають трохи таємниці, чарівності й елегантності, а також лідери, здатні працювати масштабно, з ентузіазмом, сміливо братися за вирішення непростих завдань. Проведене на завершення анкетування підтвердило найвищий етап розвитку команди, який називається «хор».

В останній день роботи цього модулю учасникам було дано завдання розробити й презентувати сценарій заходу з певною групою дорослих. В результаті активної й плідної роботи в парах і групах було винесено на обговорення 5 цікавих сценаріїв занять з таких актуальних тем, як використання активних методів у навчанні дорослих, ігри та забави, поведінка в колективі, вирішення конфліктів, професійне вигорання, управління часом тощо (Фото 14).

Завершувався модуль анекдотуванням, яке дозволило кожному учаснику визначитися, до якого з шести типів едукаторів він тяжіє.

Помимо описаного вище, на заняттях проводилося чимало тестів, які допомогли учасникам глибше пізнати себе. Серед них, наприклад, кольоровий тест. Учасникам пропонується вибрати улюблений колір. Після того оголошується характеристика групи людей, які обрали певний колір: наприклад, тим, хто вибрав зелений, характерне доброзичливе ставлення до світу, врівноваженість і спокій, вони насолоджуються життям і здатні використовувати його для свого задоволення, для них важливе значення має сім'я; тим, хто вибрав жовтий колір подобається домінувати, вони хочуть, щоб ними захоплювалися, їх поведінка визначається настроєм, вони прагнуть до повної незалежності й свободи і т.д.

Обговорення стратегії

Модуль 6 охоплював загальні питання, що стосуються інституційної компетентності в роботі едукатора: система освіти Польщі, особливості функціонування та істотні риси української системи освіти, сучасні тенденції в управлінні освітою, управління освітніми проектами, важливі характеристики, умови й тенденції системи підготовки вчителів, роль едукатора в поліпшенні цієї системи, а також основні цілі і завдання польської освіти в Україні. Метою модулю було підготувати учасників курсу до співпраці й налагодження контактів з установами та

організаціями. На завершення учасники спільно з тренерами розробляли стратегію розвитку польської освіти в Україні (Фото 15).

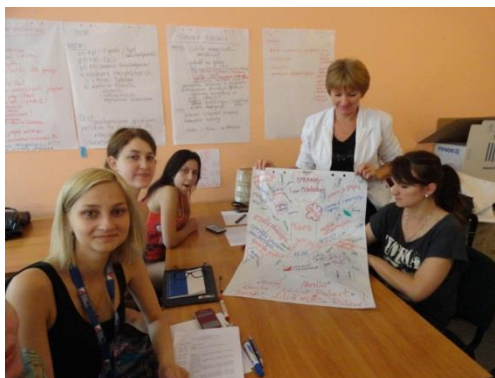

Після кожного модулю проводилося анкетування та відкрита дискусія щодо ступеню досягнення цілей модуля, узагальнювалися знання й набуті навички, визначався рівень задоволення очікувань і потреб учасників. В останній день занять вся група спільно працювала над оцінюванням пройденого курсу за циклом Колба.

Учасники узагальнювали отриманий досвід (1 етап циклу Колба), аналізували, що вдалося, вирішували, над чим ще потрібно попрацювати (2 етап), виявляли, які знання отримали, а яких ще потребують для того, щоб ефективно працювати з дорослими (3 етап), планували, як будуть застосовувати отримані знання в своїй професійній діяльності (4 етап). Результати роботи кожної з 4 підгруп по кожному етапу Колба фіксувалися на листах ватману і презентувалися на загальному обговоренні (Фото 16; Фото 17).

Крім стаціонарних занять, учасники курсу едукаторського відвідали Варшавський центр інновацій в освіті (WCIES – *Warszawskie centrum innowacji edukacyjno-społecznych i szkoleń*). Методисти центру Барбара Плоцінська (Фото 18) та Єва Павліц Рафаловська (Фото 19) працювали з двома групами українських вчителів над методикою навчання польської мови, вчили підбирати та адаптувати методичний матеріал до уроків.

На фото: Барбара Плоцінська

Єва Павліц Рафаловська

Разом з директором WCIES Аркадієм Вальчаком і методистом Ізабелою Вітчак учасники розробляли позакласні заходи. Завдяки активній роботі в компактних групах по 6 осіб було детально розроблено та проаналізовано 5 сценаріїв заходів, які учасники можуть провести в своїх школах (Фото 20).

Окрім навчання

Крім навчальних занять, відбувалися екскурсії по Варшаві під проводом Роберта Осецкі (Фото 21) і Роберта Чижевські (Фото 22).

Марта Волосевич водила учасників курсу на прогулянку по нічній Варшаві, а Мірела Наврот організувала екскурсію в вищу школу косметології (Фото 23).

Незабутнім став для учасників організований Мірелою похід у

кінозал торгово-розважального центру «Аркадія». Надзвичайно вразив усіх і зворушив до сліз французький фільм «Порозуміємося без слів»

Справжнім відпочинком був пікнік на природі (Фото 24).

Дружно й весело, з тортами й подарунками (це ще один приємний сюрприз від організаторів) святкували дні народження (Фото 25).

На вихідні дні учасники самостійно відвідували музеї й парки, побували в зоопарку, в експериментальному центрі Коперника, на

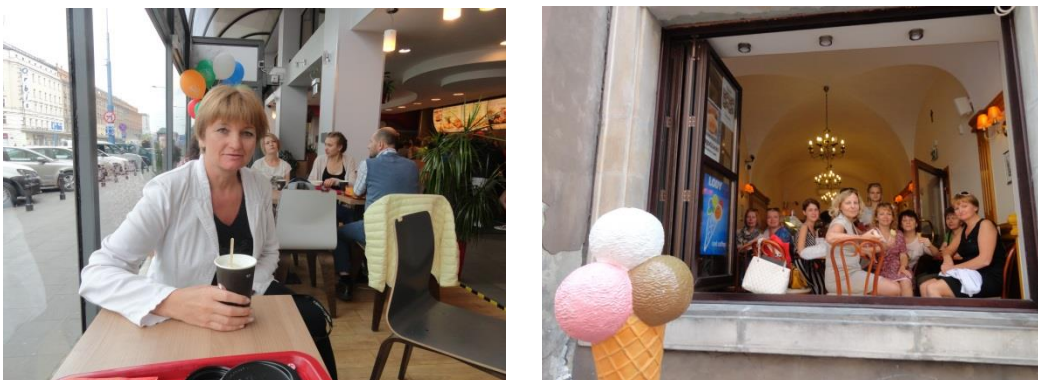
оглядовій площадці в бібліотеці Варшавського університету і на музичному фестивалі (слухали Шопена в Лазенках) (Фото 26).

Увечері ходили подивитися на фонтан (Фото 27).

Смакували каву й морозиво в неповторних кав'ярнях Старого міста (Фото 28).

На вихідні дні невгамовні українські вчителі вирішили самостійно

зїздити в Торунь, а на наступні – в Прагу.

У рамках проекту організатори курсу виділили кошти для придбання методичної літератури. Однак, справжнім апогеєм для учасників стало повідомлення, що вони мають можливість безкоштовно вибрати собі необхідні для роботи книги. Звичайно ж, вчителі на хвилі захоплення набрали їх стільки, що постало питання: як доставити цей вантаж додому. І тут усіх чекала приємна несподіванка: організатори курсу прийшли на допомогу, закупили коробки для пакування і відправили кожному Новою поштою (Фото 29; Фото 30).

Надзвичайно вразили учасників комфортні умови проживання в готелі «Amicus Dom Pielgrzyma», який знаходиться біля костелу св. Станіслава Костки, де захоронений відомий не тільки в Варшаві, але й у цілій Польщі борець за волю й солідарність ксьондз Єжи Попелушко.

Окрім задоволення, придбаних знань, вироблених умінь та навичок, усі матеріали курсу в повному обсязі, результати роботи в групах, списки літератури та чимало інших цікавих додаткових матеріалів учасники отримали на електронних носіях.

Підсумки та очікування

Наступні модулі, пов'язані з практичним застосуванням отриманих знань, будуть проведені у вересні. Учасники й тренери знову збиратимуться у Львові, де обговорюватимуться питання щодо планування та проведення самостійної практики, розробки та проведення власних навчальних заходів, їх обговорення та оцінки. Підсумковий іспит буде проводитися через місяць після практики у Львові.

За результатами курсу едукаторського тренери очікують, що учасники зможуть не лише якісно готувати плани уроків і навчальних заходів, підбирати вдалі навчальні матеріали, проводити навчання вчителів, використовувати активні та інтерактивні форми роботи, – на їх глибоке переконання цей курс сприяв підготовці професійних тренерів, здатних змінити школу та процес підвищення кваліфікації викладацького складу.

Матеріали й фоторепортаж курсу едукаторського, орагнізованого для українських учителів у Варшаві з 18 червня по 11 липня висвітлено на сторінці facebook <https://www.facebook.com/pages/Kurs-Edukatorski-Warszawa>